

VEDRAN RUNJIĆ □ Muzej hrvatskog vatrogastva, Varaždin

O Muzeju. Vatrogastvo na području Hrvatske ima dugu i zanimljivu povijest koja nije samo puko nabranje činjenica, propisa i zakona o ustroju službe, niti suhoparnih statistika o požarima i drugim intervencijama. Dobrovoljno vatrogastvo ima osobitu veliku ulogu u razvoju i životu svakog mjesta jer vatrogasci ne obavljaju samo službu zaštite od požara već su dio društvenoga i kulturnog života. Zanimljiva i bogata tradicija hrvatskog vatrogastva zaslužuje brižno čuvanje i primjerenu prezentaciju javnosti, a s tim je ciljem utemeljen i Muzej hrvatskog vatrogastva na adresi Trenkova 44 u Varaždinu.

Kratka povijest hrvatskog vatrogastva

Određenu vrstu zaštite od požara na području Hrvatske možemo pratiti na temelju pisanih tragova još od vremena Rimskog Carstva. U svim većim gradovima bio je uveden određeni stupanj zaštite, koji su jamčile profesionalne vojne vatrogasne jedinice ili su se o tome brinuli cehovi obrtnika (*collegium*), čija je dužnost bila sudjelovanje u gašenju požara. U Sisku je pronađen žrtvenik na kojemu se spominje Gaj Ingenije Rufinijan, *praefectus collegi centonariorum*, što je prvo spominjanje vatrogasaca na našim prostorima.

U ranomu srednjem vijeku naše područje nije poznavalo organizirano vatrogastvo kao u rimsko vrijeme, ali je sigurno postojao stupanj zaštite što su ga jamčile seoske i gradske straže koje su, među ostalim, uzbuđivale mještane u slučaju izbijanja požara.

Iako su razvoj gradova te učestalost požara u njima uvjetovali donošenje propisa o zaštiti od požara još u razdoblju srednjeg vijeka (Dubrovnik 1272. i 1335., Trogir 14. st.) i ranoga novog vijeka (Samobor 1772., Zagreb 1779.) te organiziranje gašenja požara sukladno tadašnjim mogućnostima, povijest suvremeno organiziranoga i ciljano ustrojenoga hrvatskog vatrogastva koje se temelji na radu dobrovoljnih vatrogasnih društava i profesionalnih vatrogasnih postrojbi počinje osnivanjem Prvoga hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu 1864. Prva profesionalna vatrogasna postrojba osnovana je 1863. u Rijeci. Slijedila su osnivanja vatrogasnih društava u Sisku 1865., u Otočcu 1868., u Ludbregu 1869., u Zagrebu 1870., u Karlovcu 1871. itd.

Do 1900. osnovano je 165 vatrogasnih društava.

S povećanjem broja vatrogasnih društava nametnula se potreba osnivanja organizacije koja bi povezala sva ta društva, pomogla pri osnivanju novih te radila na boljem organiziranju vatrogastva, što je dovelo do osnivanja Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice 1876. Vodeću ulogu u provedbi te ideje imali su vatrogasci Varaždina, Siska i Zagreba. Za prvog predsjednika Zajednice izabran je Gjuro Stjepan Deželić (1838. – 1907.), *otac hrvatskog vatrogastva*. Cilj Zajednice bilo je jačanje vatrogasne organizacije, povećanje broja društava, briga o opremljenosti i osposobljenosti vatrogasaca, evidencija intervencija te ostali poslovi u promicanju vatrogastva.

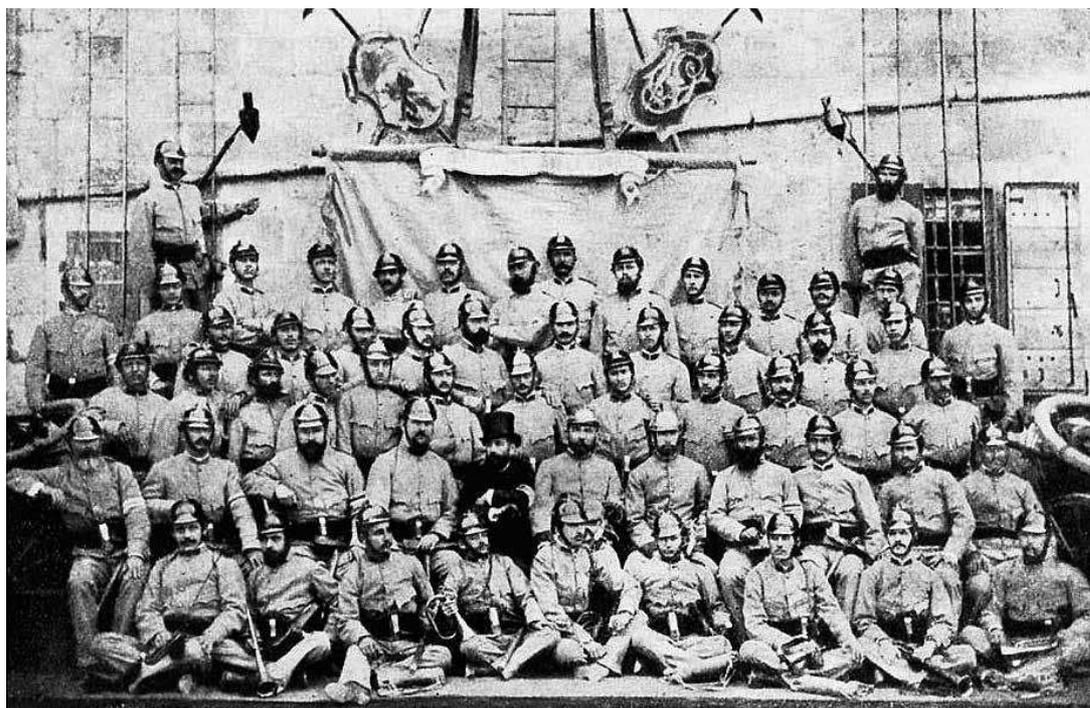
Nakon Prvoga svjetskog rata Zajednica nastavlja djelovati u sklopu Države SHS, a potom u Kraljevini SHS. S promjenom ustroja i imena države u Kraljevina Jugoslavija nametnula se i potreba promjene imena organizacije u Vatrogasna zajednica Savske banovine, čime počinje razdoblje intenzivne borbe za povratak naziva i za bolji položaj hrvatskog vatrogastva. Zajednica djeluje i u Banovini Hrvatskoj (1939. – 1941.). Tijekom Drugoga svjetskog rata Zajednica mijenja naziv u Vatrogasni savez Nezavisne Države Hrvatske, dok je dio vatrogasnih postrojbi djelovao i u Narodnooslobodilačkom pokretu.

Nakon Drugoga svjetskog rata uslijedila je obnova vatrogasnih društava te uspostava „vatrogasne milicije“ u gradovima. Zajednica od 1949. djeluje pod imenom Savez dobrovoljnih vatrogasnih društava, a 1955. mijenja ime u Vatrogasni savez Hrvatske. To je razdoblje obilježilo povećanje broja vatrogasnih društava, pogotovo industrijskih, te jačanje vatrogastva u Istri, Primorju i Dalmaciji. Razvija se i jača proizvodnja domaće vatrogasne opreme, a vatrogasne jedinice postupno nabavljaju motorna vozila, čime je znatno povećana njihova učinkovitost u intervencijama.

U razdoblju Domovinskog rata (1991. – 1995.) vatrogasna je organizacija doživjela teške udarce, ponajprije zbog pogibije velikog broja članova, a uništeno je i otuđeno mnogo vatrogasne opreme te brojni vatrogasni domovi i spremišta. Ime Hrvatska vatrogasna zajednica vraćeno je 1993. godine. Nakon završetka rata počinje i obnova vatrogastva.

Vatrogastvo na području Hrvatske ima dugu i zanimljivu povijest koja nije samo puko nabranje činjenica, propisa i zakona o ustroju službe, niti suhoparnih statistika o požarima i drugim intervencijama. Dobrovoljno vatrogastvo ima osobitu veliku ulogu u razvoju i životu svakog mjesta jer vatrogasci ne obavljaju samo službu zaštite od požara već su dio društvenoga i kulturnog života. Zanimljiva i bogata tradicija hrvatskog vatrogastva zaslužuje brižno čuvanje i primjerenu prezentaciju javnosti, a s tim je ciljem utemeljen i Muzej hrvatskog vatrogastva na adresi Trenkova 44 u Varaždinu.

sl.1. Članovi DVD-a Split, 1891.
Fotografija preuzeta s mrežne stranice
Muzeja hrvatskog vatrogastva.

sl.2. Članovi Odbora Hrvatsko-slavonske
vatrogasne zajednice iz 1905.
Fotografija preuzeta s mrežne stranice
Muzeja hrvatskog vatrogastva.

sl.3. Slušaitelji prvog vatrogasnog tečaja u
Zagrebu 1981.
Fotografija preuzeta s mrežne stranice
Muzeja hrvatskog vatrogastva.

Unatoč teškim uvjetima u kojima se razvijao, HVZ je danas čvrsta i dobro ustrojena organizacija velikog značenja za hrvatsko društvo, kako na području protupožarne zaštite, tako i u svim drugim društvenim segmentima kojima se bavi. U Hrvatskoj danas djeluje više od 1800 dobrovoljnih vatrogasnih društava te 62 profesionalne postrojbe u gradovima, u čijem je sastavu 150 000 članova, od čega 62 000 operativnih vatrogasaca, koji su glavna snaga sustava zaštite i spašavanja u Republici Hrvatskoj.

Povijest Muzeja hrvatskog vatrogastva

Članovi DVD-a Prvi hrvatski dobrovoljni vatrogasni zbor u Varaždinu, kolijevci hrvatskog vatrogastva, gotovo su od početka svog djelovanja prikupljali građu vezanu za varaždinsko i hrvatsko vatrogastvo te je prikazali još 1966. u Arhivsko-muzejskoj zbirci, u zgradi Vatrogasnog doma u Varaždinu.

Tijekom godina broj izložaka je rastao te se pojavila

potreba za smještanjem te vrijedne građe u odgovarajući prostor. U sklopu proslave 130. obljetnice osnutka Prvoga hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu, 19. lipnja 1994. otvorena je novoizgrađena zgrada Muzeja hrvatskog vatrogastva, uz zgradu DVD-a Varaždin. U Muzeju je tada izloženo oko 700 predmeta, većinom vezanih za vatrogasnu povijest varaždinskog kraja. Prvi voditelj muzeja bio je gospodin Đuro Čovran, umirovljeni vatrogasac i zaljubljenik u vatrogasnu povijest. Pod njegovim vodstvom s vatrogasnom se baštinom upoznalo više od 10 000 posjetitelja, uglavnom djece iz varaždinskih škola i članova dobrovoljnih vatrogasnih društava.

Muzejska je zbirka i dalje rasla te je postalo očito da se Muzej treba proširiti. Hrvatska vatrogasna zajednica potpisala je s DVD-om Varaždin ugovor o preuzimanju brige o Muzeju. U povodu obilježavanja 150. obljetnice djelovanja varaždinskih dobrovoljnih vatrogasaca, 13. lipnja 2014. otvorena je obnovljena zgrada Muzeja s donekle izmijenjenim stalnim postavom.

sl.4.-9. Stalni postav Muzeja hrvatskog vatrogastva.
Fotodokumentacija: Muzej hrvatskog vatrogastva

Muzej hrvatskog vatrogastva danas

Muzej se danas rasprostire na 400 m² u prizemlju i na prvom katu. U fondusu ima oko 1200 predmeta, od čega je u stalnom postavu 350 njih. Iako brojčano prevladavaju predmeti iz središnjeg dijela Hrvatske, u stalnom su postavu izloženi predmeti iz svih dijelova Hrvatske.

Muzejska je građa predstavljena unutar nekoliko osnovnih cjelina. U prostorijama na katu izloženi su predmeti vezani za Prvi hrvatski dobrovoljni vatrogasni zbor u Varaždinu i za Hrvatsku vatrogasnu zajednicu te za razvoj vatrogastva na prostoru Hrvatske od polovice 19. st. do danas. Uz dokumente, fotografije i vatrogasnu literaturu, tu je izložena vrijedna zbirka vatrogasnih kaciga s kraja 19. i početka 20. st. Predstavljen je i mali dio najbrojnije zbirke u muzeju – zbirke medalja i značaka, koja obuhvaća oko 600 predmeta. Posebno mjesto u Muzeju zauzimaju osobni predmeti učitelja hrvatskog vatrogastva Mirka Kolarića (1850. – 1938), iznimnoga vatrogasnog djelatnika koji je cijeli svoj život posvetio organizaciji hrvatskog vatrogastva.

U prizemlju je smještena građa posvećena tehničkoj opremi u vatrogastvu. Uz pomoć ručnih štrcaljki, štrcaljki na konjskoj zaprezi, motornih pumpi, osobne zaštitne opreme, mlaznica i ostale opreme prikazan je razvoj vatrogasne tehnike od druge polovice 19. st. do danas. U zbirci vatrogasnih štrcaljki ističe se parna vatrogasna štrcaljka DVD-a Cvetković iz 1903. Većina izloženih zaprešnih ručnih štrcaljki bila je u vlasništvu DVD-a Varaždina. Zanimljivo je da su varaždinski vatrogasci upravo s tom opremom sudjelovali u intervencijama na području Varaždina, a na intervencije su kretali baš iz dvorišta u kojemu se danas nalazi Muzej.

Osim razgledavanja izložene građe, svi se zainteresirani posjetitelji mogu koristiti s više od 400 naslova iz muzejske čitaonice. Većinom je riječ o monografijama vatrogasnih društava i o vatrogasnoj literaturi.

Od otvorenja novog postava Muzej je posjetilo oko 1800 građana. Ostvarena je izvrsna suradnja s varaždinskim školama i vrtićima. Zabilježili smo i velik broj organiziranih posjeta dobrovoljnih vatrogasnih društava iz ostalih

štine i stalno prikupljanje novih muzejskih predmeta, cilj nam je putem stalnih i povremenih izložaba, tiskanjem prigodnih izdanja i edukacijom posjetitelja prezentirati vatrogasnu povijest te pozicionirati Muzej hrvatskog vatrogastva kao svojevrsnu centar za proučavanje hrvatske vatrogasne povijesti.

dijelova Hrvatske i iz Slovenije. Muzej je ove godine u siječnju prvi put sudjelovao u manifestaciji *Noć muzeja* te u obilježavanju Međunarodnog dana muzeja u svibnju, kada je zabilježeno više 500 posjeta. U sklopu tih aktivnosti organizirali smo i izložbu dječjih radova s temom vatrogastva, izložbu o poplavama u županjskoj Posavini u svibnju 2014., predavanja o vatrogastvu te likovne radionice za djecu.

Možemo se pohvaliti i drugim izdanjem brošure *Muzej hrvatskog vatrogastva*, koja je prvi put predstavljena na otvorenju novoga muzejskog postava.

U suradnji s vatrogasnim zajednicama hrvatskih županija i vatrogasnim postrojbama radimo na daljnjem prikupljanju vatrogasne povijesne građe. Digitalizirali smo dio starih vatrogasnih tiskanih izdanja i postavili ih na internetsku stranicu Hrvatske vatrogasne zajednice s ciljem predstavljanja te vrijedne građe javnosti. U planu je daljnje širenje Muzeja na objekt kojim se danas koristi Javna vatrogasna postrojba Varaždin, a realizacija tog plana očekuje se kada Grad Varaždin izgradi odgovarajući objekt u koji bi se preselili vatrogasci. Muzej bi tada dobio današnje garažne prostore u kojima bi bilo moguće izložiti vatrogasna vozila i opremu većih dimenzija.

Na temelju tehničkog razvoja opreme i napredovanja same vatrogasne organizacije, Muzej hrvatskog vatrogastva nudi posjetiteljima uvid u iznimno zanimljiv razvojni put hrvatskog vatrogastva. Uz očuvanje vatrogasne ba-

sl.10. U Muzeju hrvatskog vatrogastva, kao dio manifestacije "Noć muzeja 2016." otvorena je izložba fotografija "Crna šuma" autora Damir Hoyke. Na fotografijama su zabilježene posljedice katastrofalnih šumskih požara koji su u srpnju 2015. godine pogodili otok Korčulu i poluotok Pelješac.

sl.11. Crna šuma, 2015.
© Damir Hoyka

MUSEUM OF FIREFIGHTING

Fire-fighting in Croatia has a long and interesting history, not reducible to a mere listing of facts, regulations and laws about the organisation of the service or statistics about fires and other call-outs. The voluntary fire brigades in particular had a large role in the development and life of a place, where firemen did not only perform their primary function but were among the leaders of social and cultural life. The interesting and rich tradition of Croatian fire-fighting deserves loving preservation and adequate presentation to the public, and with this objective the Museum of Croatian Fire-Fighting has been established at Trenkova 44 in Varaždin.

Today the Museum extends over 400 square metres of floor space on two floors. There are about 1200 objects in the holdings of the museum, 350 of them in the permanent display. Although objects from the central part of the country are numerically preponderant, we have placed objects from all over Croatia in the exhibition.